

SYLABUS

dotyczy cykli kształcenia: 2020-2022, 2021-2023, 2022-2024

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE/ MODULE

Nazwa przedmiotu/ modułu	FONETYKA JĘZYKA POLSKIEGO Z ELEMENTAMI ORTOFONII
Nazwa jednostki realizującej kierunek studiów podyplomowych	Kolegium Nauk Humanistycznych Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa
Nazwa jednostki realizującej przedmiot/ moduł	Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa
Nazwa studiów podyplomowych	Logopedia
Poziom kształcenia	studia podyplomowe
Semestr studiów/ kursu	rok I, semestr 1
Rodzaj przedmiotu	obowiązkowy
Język kształcenia	polski
Koordinator	dr hab. prof. UR Agnieszka Myszka
Imię i nazwisko osoby prowadzącej/ osób prowadzących	dr hab. prof. UR Agnieszka Myszka, dr hab. prof. UR Ewa Oronowicz-Kida, dr Małgorzata Kułakowska, dr Barbara Drozd

1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS

Wykł.	Ćw.	Konw.	Lab.	Sem.	ZP	Praktyki	Inne (jakie?)	Liczba pkt ECTS
25	25							5

1.2. Sposób realizacji zajęć

zajęcia w formie tradycyjnej

zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość

1.3. Forma zaliczenia przedmiotu/ modułu

Ćwiczenia – zal. z oceną

Wykład – zaliczenia

Egzamin

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Znajomość fonetyki języka polskiego na poziomie szkoły średniej

3. CELE, EFEKTY UCZENIA SIĘ, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

3.1. Cele przedmiotu/ modułu

C ₁	nabycie przez słuchaczy kompleksowej wiedzy na temat fonetyki współczesnego języka polskiego
C ₂	wykształcenie umiejętności prawidłowej artykulacji głosek i opisu artykulacji poprawnych i wadliwych
C ₃	poznanie reguł współczesnego systemu fonetycznego oraz różnych odmian

	wymowy
C4	kształcenie umiejętności krytycznej oceny i analizy zjawisk fonetycznych zachodzących we współczesnym języku polskim
C5	kształcenie słuchu fonetycznego i umiejętności analizy dźwięków mowy
C6	przygotowanie do diagnozowania nieprawidłowości wymowy.

3.2. Efekty uczenia się dla przedmiotu/ modułu (wypełnia koordynator)

EK (efekt uczenia się)	Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu/ modułu	Odniesienie do efektów uczenia się
EK_01	słuchacz ma uporządkowaną wiedzę podstawową, obejmującą zagadnienia z zakresu fonetyki języka polskiego (szczególnie cechy artykulacyjne głosek polskich i w ich wymowa w izolacji i w różnych kontekstach), zorientowaną na zastosowania praktyczne w terapii logopedycznej oraz doskonaleniu wymowy	K_Wo3
EK_02	Słuchacz ma rozwinięte umiejętności komunikacyjne w zakresie komunikacji w mowie i w piśmie; analizuje czynniki zewnętrz- i wewnętrzjęzykowe wpływające na kształtowanie się norm wymiawianiowych języka polskiego; analizuje źródła przemian języka polskiego; analizuje przykłady badań wymowy; potrafi formułuje wnioski, opracowuje i prezentuje wyniki oraz wskazuje kierunki dalszych badań	K_Uo6
Ek_03	słuchacz ma świadomość kompleksowej natury języka oraz jego złożoności i zmienności; wie, jak zachowywać się w sposób profesjonalny i etyczny; wykazuje się empatią przy przekazywaniu komunikatów pacjentom i ich otoczeniu	K_Ko3

3.3. Treści programowe

A. Problematyka wykładu

Treści merytoryczne
1. Fonetyka i fonologia – przedmiot badań; pojęcia: głoska, fonem, litera, sylaba. Typy wymowy. Wada wymowy a błąd wymowy. Norma i różne poziomy normy (wzorcowa, użytkowa)
2. Zasady klasyfikacji głosek polskich. Różne kryteria podziału głosek. Fonetyka artykulacyjna a fonetyka audytywna. Fizyczne właściwości dźwięków mowy.
3. Charakterystyka samogłosek polskich. Rola samogłosek w wypowiedzi.
4. Kryteria podziału spółgłosek polskich. Charakterystyka artykulacyjna spółgłosek. Spółgłoski właściwe, sonorne i przejściowe. Wymowa normatywna i wadliwa.
5. Geneza i rozwój samogłosek nosowych w polszczyźnie. Wymowa tzw. samogłosek nosowych we współczesnym języku polskim. Błędy w zakresie realizacji odpowiedników wymawianiowych grafemów ę i ą.
6. Istota upodobnień wewnątrzwyrazowych. Norma wzorcowa i norma użytkowa. Klasyfikacje upodobnień: pod względem dźwięczności, miejsca artykulacji i stopnia zbliżenia narządów mowy.
7. Zasady poprawnego akcentowania we współczesnej polszczyźnie. Akcent oksytoniczny, paroksytoniczny i proparoksytoniczny. Tendencje akcentowania we współczesnej polszczyźnie. Wyrazy akcentowane i nieakcentowane; zestroje akcentowe, akcent

wyrazowy i zdaniowy. Pozostałe elementy prozodyczne wypowiedzi: rytm, intonacja, zestroje intonacyjne.

B. Problematyka ćwiczeń audytoryjnych

Treści merytoryczne
1. Podstawowe zasady ortografii polskiej (historyczna, morfologiczna, umowna, fonetyczna). Geneza różnic między pisownią i wymową. Wydawnictwa poprawnościowe dotyczące wymowy (słowniki ortofoniczne).
2. Pismo fonetyczne – ćwiczenia w zapisywaniu głosek polskich alfabetem fonetycznym sławistycznym. Znaki fonetyczne dla głosek artykułowanych nienormatywnie; ćwiczenia słuchu fonetycznego
3. Ćwiczenia wymowy samogłosek i ich połączeń. Rola samogłosek w wypowiedzi. Barwa samogłosek i wpływ artykulacji tych elementów na ocenę wypowiedzi
4. Cechy artykulacyjne spółgłosek. Obrazy głosek – rentgenogramy, labiogramy, komputerowe symulacje realizacji głosek w izolacji i w tekście. Analiza wymowy spółgłosek polskich (animacje, programy komputerowe). Ćwiczenia słuchu fonematycznego i kinestezji artykulacyjnej. Wymowa spółgłosek sonornych, grup spółgłoskowych – redukcje w tych grupach (normatywne i nienormatywne).
5. Analiza upodobnień pod względem dźwięczności i miejsca artykulacji – wewnątrzwyrazowych i międzywyrazowych – w mowie Polaków i obcokrajowców. Analiza upodobnień pod względem stopnia zbliżenia narządów mowy – wewnątrzwyrazowych i międzywyrazowych. Norma wzorcowa a użytkowa. Rozsunięcie artykulacyjne. Ćwiczenia słuchu fonematycznego i kinestezji artykulacyjnej.
6. Powtórzenie wiadomości na temat spółgłosek polskich. Ćwiczenia w rozpoznawaniu głosek i opisie cech artykulacyjnych (normatywnych i nienormatywnych, np. międzyzębowych, niesymetrycznych bocznych itp.). Nieprawidłowe realizacje głosek polskich – substytucje, elizje, deformacje – jak je rozpoznać, na czym one polegają, komputerowe symulacje nieprawidłowych realizacji.
7. Odpowiedniki wymawianiowe grafemów ę i ą w polszczyźnie. Analiza nagrań, ocena poprawności wymowy.
8. Cechy prozodyczne wypowiedzi – prawidłowy akcent, intonacja. Ćwiczenia czytania pojedynczych wyrazów i tekstów. Ocena wypowiedzi własnej i cudzej – kryteria oceny wymowy, wpływ warstwy brzmieniowej wypowiedzi na jej odbiór (nagrywanie własnych wypowiedzi i ich analiza, analiza nagrań wypowiedzi innych osób, w tym cudzoziemców i osób z wadami wymowy).

3.4. Metody dydaktyczne

Wykład: wykład, prezentacja multimedialna, metody poglądowe (prezentacja schematów rentgenogramów i labiogramów)

Ćwiczenia: Prezentacja multimedialna, pogadanka, ćwiczenia w grupach, metody poglądowe, ćwiczenia z programami multimedialnymi, analiza nagrań

4. METODY I KRYTERIA OCENY

4.1. Sposoby weryfikacji efektów uczenia się

EK (efekt uczenia się)	Metody oceny efektów uczenia się	Forma zajęć
EK_01	Kolokwia na ćwiczeniach, egzamin	w, ćw.

EK_02	Test egzaminacyjny, obserwacja ciągła na ćwiczeniach, kolokwia, odpowiedzi w czasie zajęć, oceny zadań domowych	w, ćw.
EK_03	Egzamin pisemny, kolokwium zaliczeniowe, obserwacja w czasie ćwiczeń	w. ćw

4.2. Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

Ćwiczenia:

Zaliczenie z oceną

Ocena końcowa jest wypadkową ocen cząstkowych, które student otrzymuje za:

- Zadania wykonywane w domu (waga 1)
- Aktywny udział w zajęciach – jedna ocena za cały semestr (waga 2)
- Napisanie kolokwium końcowego (waga 3)

Wykład:

Egzamin pisemny

Pozytywna ocena z testu egzaminacyjnego, obejmującego sprawdzenie wiedzy i umiejętności z całego semestru; Test egzaminacyjny oceniany w skali: bdb, +db, db, +dst, dst, ndst; **NA OCENĘ:**

- bardzo dobrą 100%-91% poprawnych odpowiedzi,
- plus dobrą 90%– 85% poprawnych odpowiedzi,
- dobrą 84%– 75% poprawnych odpowiedzi,
- plus dostateczną 74%– 70% poprawnych odpowiedzi,
- dostateczną 69%– 60% poprawnych odpowiedzi,
- niedostateczną poniżej 60% poprawnych odpowiedzi.

5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY SŁUCHACZA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW UCZENIA SIĘ W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

Forma aktywności	Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności
Godziny kontaktowe wynikające z harmonogramu studiów	25 Ć + 25 W
Inne z udziałem nauczyciela akademickiego (udział w konsultacjach, egzaminie)	5
Godziny niekontaktowe – praca własna studenta	
• przygotowanie do zajęć,	25
• przygotowanie do egzaminu,	30
• inne (ćwiczenia indywidualne z programami multimedialnymi)	5
• studiowanie literatury przedmiotu	15
SUMA GODZIN	130
Sumaryczna liczba punktów ECTS:	5

6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU/ MODUŁU

Wymiar godzinowy:	Nie dotyczy
Zasady i formy odbywania praktyk:	Nie dotyczy

LITERATURA

Literatura podstawowa:

- Łuczyński E., 2019, *Wiedza o języku polskim dla logopedów*, Gdańsk.
- Ostaszewska D., Tambor J., 2000, *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego*, Warszawa.
- Tambor J., 2007, *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego. Ćwiczenia*, Warszawa.
- Wierzchowska B., 1981, *Wymowa polska*, Warszawa.

Literatura uzupełniająca:

3-4 pozycje do wyboru przez studenta(kę):

- Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H., 1973, *Kultura języka polskiego*, t. 1-2, Warszawa.
- Cegieła A., 1996, *Norma wzorcowa i norma użytkowa komunikacji we współczesnej polszczyźnie*, [w:] *O zagrożeniach i bogactwie polszczyzny*, red. J. Miodek, Wrocław.
- Dłuska M., 1983, *Fonetyka polska. Articulacje głosek polskich*, Kraków.
- Dubisz S. (red.), 1997, *Nauka o języku dla polonistów*, Warszawa.
- Dunaj B., 2003, *Zagadnienia poprawności językowej. 1. Wymowa samogłosek nosowych*, „Język Polski” LXXXIII, z. 2.
- Dunaj B., 2006, *Zasady poprawnej wymowy polskiej*, „Język Polski” LXXXVI, z.3, s. 161-172.
- Karpowicz T., 2015, *Kultura języka polskiego. Wymowa, ortografia, interpunkcja*, Warszawa.
- Koneczna H., 1965, *Charakterystyka fonetyczna języka polskiego*, Warszawa.
- Lorenc A., 2015, *Transkrypcja mowy zaburzonej*, W: *Metodologia badań logopedycznych z perspektywy teorii i praktyki*, red. S. Milewski, K. Bray, Gdańsk, s. 112-143.
- Łobacz P., 1996, *Polska fonologia dziecięca. Studia fonetyczno-akustyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Energeia.
- Madejowa M., 1992, *Zasady współczesnej wymowy polskiej (w zakresie samogłosek nosowych i grup spółgłoskowych) oraz ich przydatność w praktyce szkolnej*, „Język Polski”, z. 2-3.
- Madelska L., Witaszek-Samborska M., 2000, *Zapis fonetyczny. Zbiór ćwiczeń*, Poznań.
- Milewski S., 2005, *Grupy spółgłoskowe w języku mówionym dzieci przedszkolnych*, „Logopedia” 43 (s. 11–36).
- Milewski S., 2007, *Wygłosowe grupy spółgłoskowe w tekstach mówionych dzieci w wieku przedszkolnym*. W: E. Breza, A. Lica, Z. Lica (red.), *Opuscula linguistica Georgio Treder dedicate* s. 332–340. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Milewski S., 1998, *Nagłosowe grupy spółgłoskowe w tekstach mówionych dzieci w wieku przedszkolnym*. W: I. Nowakowska-Kempna (red.), *Logopedia jako nauka interdyscyplinarna – teoretyczna i stosowana* (s. 175–211). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Milewski S., 1999, *Lingwistyczne i dydaktyczne aspekty analizy fonemowej*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Milewski S., 2001, *Śródgłosowe grupy spółgłoskowe w tekstach mówionych dzieci w wieku przedszkolnym*. W: S. Grabias (red.), *Zaburzenia mowy* (s. 216–252). t. 1. Lublin:

Wydawnictwo UMCS.

- Myszka A., 2014, „Prezenterzy powinni być samą doskonałością”. Wymowa staranna współczesnych dwudziestolatków – rekonesans badawczy, [w:] *Kultura mówienia dawniej i dziś*, red. M. Kułakowska, A. Myszka, Rzeszów, s. 190-204.
- Myszka A., 2014, *Wymowa grup spółgłoskowych – znajomość normy a realizacja (badania sondażowe)*, [w:] *Głos – język – komunikacja*, red. A. Myszka, Rzeszów 2014, s. 97-110.
- Myszka A., 2015, *Pięć szeregów głosek dentalizowanych? O półpalatalnych głoskach szeregów szumiącego i ciszącego*, „*Logopedia Silesiana*” 4, s. 170-182.
- Nagórko A., 1996, *Zarys gramatyki polskiej*, Warszawa.
- Pluta-Wojciechowska D., 2013, *Strategiczna metoda usprawniania realizacji fonemów. Motywacje i główne założenia*, „*Logopedia*” 42, s. 35-67
- Ročławski B., 1981, *System fonostatystyczny współczesnego języka polskiego*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Ročławski B., 1986a, *Poradnik fonetyczny dla nauczycieli*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Ročławski B., 1986b, *Zarys fonologii, fonetyki, fonotaktyki i fonostatystyki współczesnego języka polskiego*. Gdańsk: Wydawnictwo Uczelniane Uniwersytetu Gdańskiego.
- Ročławski B., 2001, *Podstawy wiedzy o języku polskim dla glottodydaktyków, pedagogów, psychologów i logopedów*, Glottispol, Gdańsk.
- Ročławski B., 2005, *Słuch fonemowy i fonetyczny. Teoria i praktyka*. Glottispol, Gdańsk 2005.
- Strutyński J., 1995, *Gramatyka polska część 1. Wprowadzenie. Fonetyka, Fonologia*, Kraków.
- Szpyra-Kozłowska J., 2002, *Wprowadzenie do współczesnej fonologii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Tambor J., 2007, *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego. Ćwiczenia*, Warszawa.
- Wierzchowska B., 1980, *Fonetyka i fonologia języka polskiego*, Warszawa.
- Wiśniewski M., 1997, *Zarys fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego*, Toruń.